

INGLIZ VA RUS TILLARIDA INKOR SHAKLLARI : GRAMMATIK TUZILISH VA SEMANTIK FARQLAR.

*Farg'ona davlat universiteti rus
tili metodikasi kafedrası o'qituvchisi*

Xamidova Maxbuba Kaharovna

*Farg'ona davlat universiteti
chet tillari fakulteti filologiya va tillarni
o'qitish: ingliz tili
yo'nalishi 24.108-guruh 1-bosqich talabasi*

Usmonaliyeva Mohidil

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz va rus tillarida inkor shakllarining grammatik tuzilishi va semantik farqlari o'rganilgan. Inkor shakllari har ikki tilda grammatik jihatdan qanday qurilganligi va semantik jihatdan qanday ma'nolarni anglatishi solishtirilgan. Rus tilida inkor ko'pincha "не" va "ни" zarralari yordamida amalga oshirilsa, ingliz tilida bu shakllar yordamchi fe'llar (do, does, did) va negatsion olmoshlar (nothing, nobody) orqali ifodalanadi. Shuningdek, rus tilida ikki martalik inkor semantik jihatdan kuchli inkor yaratishda ishlatilsa, ingliz tilida bunday holat grammatik jihatdan noto'g'ri hisoblanadi. Maqola, tilshunoslar va o'rganuvchilar uchun rus va ingliz tillarining negatsion tizimlaridagi o'zaro farqlarni va ularni qanday qo'llashni tushunishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: inkor shakllari, grammatik tuzilma, semantik farqlar, ingliz tili, rus tili, tillararo farqlar, kuchli inkor

Annotation. This article examines the grammatical structure and semantic distinctions of negative forms in both English and Russian languages. It compares how negation is formed grammatically and the different meanings it conveys in both languages. In Russian, negation is predominantly expressed through the particles "не" and "ни," while in English, auxiliary verbs (do, does, did) and negative pronouns (nothing, nobody) are used. Furthermore, Russian allows for the use of double negation

to create a more emphatic negation, whereas in English, double negation is considered grammatically incorrect. This study helps linguists and language learners better understand the cross-linguistic differences in negation systems and how to use them effectively.

Key words: negative forms, grammatical structure, semantic distinctions, english language, russian language, cross-linguistic differences, emphatic negation

Аннотация. В данной статье рассматриваются грамматическая структура и семантические различия отрицательных форм в русском и английском языках. Сравнивается, как отрицание строится грамматически и какие значения оно передает в обеих языках. В русском языке отрицание часто выражается через частицы "не" и "ни", в то время как в английском языке для этого используются вспомогательные глаголы (do, does, did) и отрицательные местоимения (nothing, nobody). Кроме того, в русском языке возможно использование двойного отрицания, что усиливает значение отрицания, в то время как в английском языке двойное отрицание считается грамматически некорректным. Это исследование помогает лингвистам и изучающим языки лучше понять межъязыковые различия в системах отрицания и правильно их использовать.

Ключевые слова : отрицательные формы, грамматическая структура, семантические различия, английский язык, русский язык, двойное отрицание, эмфатическое отрицание

Inkor shakllari (отрицательные формы / negative forms) har qanday til tizimining muhim qismidir. Ular yordamida biror narsa yoki harakatning mavjud emasligi yoki sodir bo'lmaganini ifodalaymiz. Har bir til bu ma'noni turlicha grammatik vositalar orqali beradi.

Ushbu maqolada ingliz va rus tillaridagi inkor shakllarining grammatik tuzilishi (грамматическая структура / grammatical structure) va semantik farqlari (семантические различия / semantic distinctions) o'rganiladi. Rus tilida inkor shakllari ko'pincha "не" va "ни" inkor yuklamalari orqali amalga oshirilsa, ingliz

tilida esa “not”, “no”, “nothing”, “never” kabi inkor so‘zlari va yordamchi fe’llar orqali quriladi.

Грамматическая структура инкорных форм (Grammatical structure of negative forms) Rus tilidagi negativlik tizimi sintaktik murakkablik va ixtisoslashgan so‘zlar orqali ajralib turadi. “He” — asosiy inkor yasovchi vosita bo‘lib, istalgan fe’lga bevosita qo‘shiladi:

Он не пришёл на работу. (U ishga kelmadi.)

Мы не знаем, где он. (Biz bilmaymiz, u qayerda.)

Shuningdek, “ни” so‘zi inkorni kuchaytirish uchun ishlatiladi va ba’zan “не” bilan birga, ba’zida esa alohida holatda ham qo‘llaniladi:

Он ни слова не сказал. (U bir og‘iz ham gapirmadi.)

Ни один студент не сдал экзамен. (Birorta ham talaba imtihonni topshirmadi.)

Bunday hollarda negatsion olmoshlar: никто, ничто, нигде, никогда kabi so‘zlar inkor mazmunni kuchaytiradi. Bu konstruktsiyalar kuchli inkor hisoblanadi.

Ingliz tilida inkorni ifodalashda auxiliary verbs (do, does, did, will, have, be) muhim rol o‘ynaydi. Ular yordamida “not” so‘zi fe’lga biriktiriladi:

I don’t like this movie. (Men bu kinoni yoqtirmayman)

She has not eaten today. (U bugun ovqatlanmadi)

They were not informed. (Ularga xabar berilmagan)

Agar fe’l “to be”, “can”, “must” kabi yordamchi fe’l bo‘lsa, “not” bevosita shunga biriktiriladi:

He is not ready. (U tayyor emas)

You must not lie. (Siz aldamasligingiz shart)

Inkor olmoshlar esa alohida turadi:

Nobody came. (Hech kim kelmadi)

Nothing matters now. (Endi hech narsa muhim emas)

I saw him nowhere. (Men uni hech qayerda ko‘rmadim)

Shuningdek, ingliz tilida kontraksiya (shortened forms) keng tarqalgan:

don’t = do not

doesn't = does not

isn't = is not

can't = cannot

Bu qisqartmalar ko'proq og'zaki nutqda ishlatiladi, ammo rasmiy yozuvda to'liq shakllar afzal.

Solishtirma jihatdan, ingliz tilidagi inkor grammatik jihatdan qattiq tartibga bo'ysunadi. Har bir fe'lga mos yordamchi fe'l kerak bo'ladi. Masalan:

I not go – xato

I do not go – to'g'ri

Rus tilida esa yordamchi fe'l zarur emas. **Bu ruscha inkor strukturasi inglizchaga nisbatan ko'proq erkinlikka ega ekanini ko'rsatadi.**

Rus va ingliz tillaridagi inkor shakllari semantik jihatdan turlicha ishlatiladi. Har bir til o'zining mantiqiy tuzilishi va til tizimiga asoslanib, inkorni qaysi vaziyatda va qanday ma'noda ishlatishni ta'minlaydi.

Inkorning semantik kuchi rus tilida ko'proq sintaktik holatlarga bog'liq. Masalan, rus tilida "не" yuklamasining o'zi aniq bir inkor ma'nosini bildiradi, lekin "ни" zarrasining qo'llanilishi inkorni yanada kuchaytiradi. Bunday holatni semantik jihatdan kuchli inkor deb atash mumkin:

Он не сказал ничего важного. (U hech narsa muhim demadi.)

Он ничего не сказал. (U hech narsa demadi.)

Bu yerda, birinchi jumlada не inkori mavjud bo'lsa, ikkinchisida esa ничего (hech narsani) qo'llanib, inkor yanada kuchaytirilgan. Bu semantik farqning ko'rinishi, chunki "ничего не сказал" ifodasi qattiq inkorni bildiradi.

Ingliz tilida bunday kuchli inkor shakli ko'pincha "nothing", "never" va "no one" kabi so'zlar yordamida amalga oshiriladi, lekin ikki martalik inkor qo'llanilmaydi:

She did not say nothing important – xato

She did not say anything important. (U hech narsa muhim demadi.) – to'g'ri

She said nothing important. (U hech narsa muhim demadi.) - to'g'ri

Ingliz tilida ikki martalik inkor grammatik jihatdan noto'g'ri hisoblanadi. Masalan, "I don't know nothing" jumlasida so'zlashuvda ishlatilishi mumkin bo'lsa-da, rasmiy ingliz tilida bu to'g'ri bo'lmaydi. Bunday konstruktsiya grammatik jihatdan xato deb sanaladi va uning o'rniga "I don't know anything" yoki "I know nothing" ishlatiladi. Ingliz tilining bu xususiyati uni rus tilidan farq qiladi, chunki rus tilida ikki martalik inkor ham ma'lumotni inkor qilishda ishlatiladi.

Semantik jihatdan, ingliz va rus tillaridagi inkor shakllari ba'zan bir-biriga yaqin bo'lsa-da, ba'zan ular bir-biridan nozik farqlarga ega. Masalan, rus tilidagi ikki martalik inkor ma'lum bir vaziyatda ijobiy ma'no hamda ta'sirchanlik yaratishi mumkin, ingliz tilida esa bunday holat butunlay noto'g'ri hisoblanadi. Rus tilida "не" va "ни" inkor yasovchi so'zlari yordamida yaratilgan inkorlar ko'proq emotsional va empatik xususiyatga ega bo'ladi. Bu o'z o'rnida tarjima jarayonida muammolarni keltirib chiqarishi mumkin, chunki ingliz tilidagi ekvivalentlar ko'pincha aniq ma'noni ifodalay olmaydi.

Shunday qilib, rus tilidagi inkor shakllarining semantik ishlatilishida empatik negatsiya (kuchli inkor) va oddiy inkor (eng yengil inkor shakllari) orasidagi farq alohida e'tiborga olinadi. Ingliz tilida esa, bu farq asosan noaniqlik va yo'q ma'nolarni anglatadi.

Ushbu maqolada ingliz va rus tillaridagi inkor shakllarini grammatik va semantik jihatdan solishtirdik. Grammatik tuzilish nuqtai nazaridan, rus tilida inkor shakllari ko'proq zarralar yordamida ifodalanib, ikki martalik inkor qo'llaniladi, bu esa ma'no va kuchaytirish jarayonini ta'minlaydi. Ingliz tilida esa inkor faqat bir necha asosiy konstruktsiyalar bilan ifodalanadi, bu esa tilning oddiyroq va qat'iy grammatik tizimini anglatadi.

Semantik jihatdan, rus tilidagi inkor shakllari kuchliroq va ko'proq empatik xususiyatga ega. Ingliz tilida esa, ko'pincha noto'g'ri ikki martalik inkor ishlatilganda, bu ma'no yaxshilanishi o'rniga noaniqlikka olib kelishi mumkin. Bu farqlar tarjima va nutq tushunishida muammolarni yuzaga keltirishi mumkin, chunki rus tilidagi biror bir konstruktsiyani ingliz tiliga to'g'ri tarjima qilish qiyin bo'lishi mumkin.

Ushbu tadqiqot tillararo farqlarni tushunishga va lingvistik tafovutlarni o'rganishga yordam beradi. Bu o'rganish jarayonida, ayniqsa, til o'rganuvchilari uchun muhim bo'lib, inkor shakllarini qanday qo'llashni va tarjima qilishni o'rganishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Винокур, В. И. Русский язык – Москва: Наука, 1972
2. Баранов, С. А. Грамматика современного русского языка – Москва: Издательство Московского университета, 2000.
3. Crystal, D. English as a Global Language – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
4. Yule, G. The Study of Language – Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
5. Харви, А. М. Русский язык в контексте межкультурной коммуникации – Санкт-Петербург: Речь, 2004
6. Swan, M. Practical English Usage – Oxford: Oxford University Press, 2005